

ADVIES
VAN 31 AUGUSTUS 2016
OVER HET VLAAMS VRIJWILLIGERSBELEID

INHOUD

I.	SITUERING	1
II.	BELANG VAN VRIJWILLIGERSWERK	1
III.	NOOD AAN VERDERE OPERATIONALISERING.....	2

I. SITUERING

1. SARO ontving op 12 juli 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, Minister-president en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed en Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Media en Brussel over het traject voor een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid, zoals principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering op vrijdag 8 juli 2016.

Het advies wordt verwacht tegen uiterlijk 31 augustus. Met voorliggend advies, goedgekeurd door de raad op 31 augustus 2016, komt de raad tegemoet aan de vooropgestelde adviestermijn.

2. De Vlaamse Regering tekende krijtlijnen uit voor de ontwikkeling van een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid. Die krijtlijnen bevatten onder meer de doelstellingen van een gecoördineerde aanpak voor het vrijwilligersbeleid: (1) visieontwikkeling; (2) betere ondersteuning en vorming van de vrijwilliger door meer afstemming en samenwerking; en (3) een plan van aanpak voor regulitis.¹

De Vlaamse Regering stelde ook dat dit vrijwilligersbeleid op drie inhoudelijke assen moet werken: a) wetgeving en statuut, b) informatie en ondersteuning en c) overregulering. Bovendien is er een uitgesproken ambitie om op verschillende beleidsniveaus te werken: Vlaams, maar ook federaal en lokaal.

3. De nota *'Elementen van visie Vlaams Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid Vlaamse Regering: Investeren in vrijwilligers'* en de bijhorende toelichting tekenen het traject uit voor een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid.

II. BELANG VAN VRIJWILLIGERSWERK

4. De raad vindt het positief dat de Vlaamse Regering het belang erkent van vrijwilligers en vrijwilligerswerk voor de gemeenschap in Vlaanderen. Het is positief dat de nota duidelijk stelt dat de *'Vlaamse Regering de absolute meerwaarde erkent van het vrijwilligerswerk'*.

De nota wijst terecht op het sociaal kapitaal en de sociale meerwaarde van het vrijwilligerswerk én ook op de economische meerwaarde: *'Vrijwillig engagement houdt sociale netwerken in stand, en creëert nieuwe, eigentijdse vormen van netwerking, slaat bruggen tussen arm en rijk, oude en nieuwe Vlamingen, mannen en vrouwen, ouderen en jongeren.'* ... *'Vrijwilligers ontwikkelen competenties, talenten, vaardigheden en houdingen dankzij het vrijwillig engagement. Dat maakt van de vrijwilliger een flexibel persoon, die bijkomende en zelfs essentiële competenties verwerft, die de arbeidsmarkt en de eigen inzetbaarheid ten goede komen. Het vrijwilligerswerk draagt zowel direct als indirect bij tot de persoonlijke en professionele ontwikkeling van de vrijwilliger als individu. Vrijwilligerswerk is ook wel eens een middel tot reïntegratie in het arbeidsproces.'* ... *'Vrijwilligers spelen een cruciale rol binnen democratische processen. Ze zijn vaak niet alleen toleranter ten aanzien van de overheidsinstellingen maar dragen ook graag op een constructieve manier bij tot democratische besluitvorming. Het vrijwilligerswerk, als onderdeel van wat het Maatschappelijk Middenveld wordt genoemd, vervult een intermediaire functie in het democratische spel.'*

¹ Conceptnota voor een Gecoördineerd Vlaams Vrijwilligersbeleid VR 2016 2602 DOC.0172/1BIS

5. Als strategische adviesraad voor ruimtelijke ordening en onroerend erfgoed wenst SARO er op te wijzen dat zeer specifiek voor onroerend erfgoed de inzet van vrijwilligers van cruciaal belang is. Dagelijks zetten duizenden erfgoedvrijwilligers zich in voor de zorg voor en ontsluiting van het erfgoed. Denk daarbij aan alle actieve leden en bestuursleden binnen de meer dan 1.500 erfgoedverenigingen in Vlaanderen. Daarnaast zijn er de talloze vrijwilligers die zich engageren voor musea, monumenten, archiefinstellingen, erfgoedbibliotheken, erfgoedcellen. Dit engagement is onschatbaar en onmisbaar.²
- De meeste wind- en watermolens kunnen slechts draaien en malen dankzij vrijwillige molenaars. Voor het onderhoud van religieus erfgoed zetten zich dagdagelijks vele vrijwilligers in. Initiatieven zoals Open Monumentendag en Erfgoeddag kunnen niet bestaan zonder de ondersteuning van vrijwilligers.

III. NOOD AAN VERDERE OPERATIONALISERING

6. De nota formuleert de uitgesproken ambitie om inzake vrijwilligersbeleid op de verschillende beleidsniveaus te werken: *'Vlaams maar ook federaal en lokaal'*.
- Vrijwilligersbeleid is op heden een federale bevoegdheid. Het is positief dat op Vlaams niveau een volwaardig vrijwilligersbeleid wordt nagestreefd. De raad meent evenwel dat er nog heel wat 'overlap' is en 'heel wat tussenlagen worden gecreëerd' en vraagt aandacht voor meer vereenvoudiging en transparantie.
- In die zin vraagt de raad om de specifieke meerwaarde van een gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid duidelijker te bewaken. Zo vraagt de raad een duidelijke afbakening van de taakstelling van de 'interbestuurlijke werkgroep' die op Vlaams niveau wordt opgestart en deels ook zal bestaan uit vertegenwoordigers van federale overheidsdiensten. Afstemming is noodzakelijk met de federale Hoge Raad voor Vrijwilligers die het federale beleid moet ondersteunen. Daarnaast wordt het Horizontaal Overleg Vrijwilligersbeleid opgericht in functie van een gecoördineerd Vlaams Vrijwilligersbeleid. Het HOV zal de 'interbestuurlijke werkgroep' gaan coördineren en faciliteren.
- Het is positief dat het lokale bestuursniveau wordt gestimuleerd om zelf ook met vrijwilligers aan de slag te gaan. Vrijwilligerswerk wordt meestal lokaal gerealiseerd en mensen zijn sneller bereid om zich in te zetten voor iets wat tot hun dagdagelijkse leefomgeving behoort. Lokale besturen staan zijn evenwel nog onwennig om zelf vrijwilligers in te zetten.
7. De nota erkent terecht dat de rol tussen overheid en burger verandert en dat burgers vaker zelf initiatieven nemen daar waar de overheid zich terugtrekt of tekort schiet.
- De raad vindt het positief dat de nota ambieert om in de Vlaamse Gemeenschap een toename van het aantal vrijwilligers te realiseren. De Vlaamse Regering zal alle mogelijke pistes onderzoeken om meer mensen aan te zetten tot vrijwilligerswerk. De nota kondigt verder aan dat de Vlaamse overheid zich zal kanten tegen alle mogelijke vormen van misbruik van vrijwilligerswerk.
- SARO merkt op dat ook het Vlaams onroerenderfgoedbeleid expliciet voorziet dat de Vlaamse overheid zich terugtrekt. Op vlak van inventarisatie bijvoorbeeld worden de gemeenten gestimuleerd om vrijwilligers in te schakelen voor de verdere (her)inventarisatie. In schril contrast met deze ambitie stelt de raad evenwel vast dat de voorbije jaren zwaar werd gesnoeid in de subsidies aan vele organisaties, die nu uit node vrijwilligerswerk tot het uiterste moeten drijven om te kunnen verder werken.

² ABC van het vrijwilligerswerk in de erfgoedsector. Juni, 2014. FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Heemkunde Vlaanderen vzw, Herita vzw

8. De raad wijst op het ontbreken van een Vlaamse visie op het Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid. De nota kondigt aan dat deze visie nog zal opgemaakt worden. De diverse departementen zullen samen een ontwerpversie voor het gecoördineerd Vlaams vrijwilligersbeleid ontwikkelen.

De nota van de Vlaamse Regering van 26 februari 2016 kondigt aan dat binnen deze uit te schrijven visie het essentieel is dat de doelstellingen van het vrijwilligersbeleid duidelijk worden uitgetekend. Daarin zullen ook de engagementen worden uitgeschreven t.a.v. vrijwilligerswerk, waarbij in de definiëring rekening wordt gehouden met de huidige linken in de vrijwilligerswet (zoals vrije wilsautonomie, onderscheid tussen vrijwilligerswerk en al dan niet vergoede vrijwillige inzet, activeringstrajecten).³

De raad gaat er van uit dat na het definitief vastleggen van de Vlaamse visie op het Gecoördineerd Vrijwilligersbeleid, de Vlaamse Regering deze visie zal terugkoppelen met voorliggende nota. Idealiter geeft het stappenplan immers het traject aan hoe de visie verder zal geoperationaliseerd worden.

9. De raad meent dat de nota en het traject te veel zijn geënt op (de omkadering van) de organisaties die omgaan met vrijwilligers; ze gaan te weinig uit van de vrijwilliger zelf. Er worden initiatieven benoemd die in het voordeel zijn van koepels maar de concrete meerwaarde voor vrijwilligers zelf is bijzonder vaag.

De nota neigt bovendien naar een sterke institutionalisering van iets dat net een grote mate van vrijheid kent, dat vaak organisch groeit en meestal in los verband gerealiseerd wordt.

Positief is dan weer de erkenning van bijvoorbeeld competentie management dat extra kansen biedt voor vrijwilligers op de arbeidsmarkt. Kansarmoedebestrijding en integratie van de nieuwe Vlaming zijn dan weer relevante dimensies die niet vermeld worden. In de sector van onroerend erfgoed zijn vaak mensen gestart als vrijwilliger om vervolgens professioneel door te groeien.

10. Afsluitend wenst de raad het belang te benadrukken van volwaardige basisinformatie. De nota verwijst herhaaldelijk naar een formalisering van de taakstelling voor het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk. Dit steunpunt bestaat evenwel reeds jaren en heeft net als basistaak het verschaffen van laagdrempelige toegang tot basisinformatie.

Herhaaldelijk wordt in de nota ook gewezen op de grote nood aan informatie en intersectorale kennisdeling, op de versnipperde en verouderde info, op het gebrek aan een centrale infoplek en op de nood aan basisaanbod informatie en ondersteuning voor vrijwilligers. Nochtans wordt reeds sinds 2013 in een subsidie voorzien voor het VSV.

De raad meent dat de vooropgestelde investering in een Vlaams expertisecentrum voor vrijwilligerswerk impactgericht en voldoende onafhankelijk moet gebeuren t.a.v. de partners in het actuele 'Horizontaal Overleg Vrijwilligersbeleid', waaronder het Vlaams Steunpunt zelf.

³ VR 2016 2602 DOC.0172/1BIS